

ИЗБОРНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Изборног већа Филозофског факултета од 29. септембра 2016. изабрани смо у комисију за припрему реферата о кандидатима за избор у звање редовног професора за ужу научну област Историја српског народа у средњем веку са историјском географијом и старословенским језиком, са пуним радним временом, на неодређено време. На конкурс, објављен у Огласним новинама Националне службе за запошљавање – „Послови“ 28. септембра 2016. године, пријавио се само један кандидат – проф. др Татјана Суботин Голубовић. На основу увида у поднети материјал, комисија има част да Већу поднесе следећи

ИЗВЕШТАЈ

Биографски подаци

Др Татјана Суботин Голубовић је рођена у Београду 1957.године, где је завршила основно образовање и Другу београдску гимназију. Студије класичних наука на Филозофском факултету у Београду уписала је 1975, а дипломирала 1979.године. Од 1980.године запослена је као асистент-приправник на Одељењу за историју. Магистрирала је на класичним наукама 1986.године под менторством проф.др Мирона Флашара. Докторску дисертацију под насловом *Српско рукописно наслеђе од 1557.године до средине 17.века*, одбранила је 1996.године, под менторством академика Симе Ћирковића. Наредне године је изабрана за доцента (реизабрана 2002), а 2008.године је изабрана за ванредног професора (реизабрана 2013).

На Одељењу за историју Т. Суботин Голубовић предаје старословенски језик и ћирилску палеографију на свим нивоима студија. У периоду од 2012 – 2015.године обављала је дужност начелнице Одељења за археографију НБС. Члан је Старословенског одбора САНУ и Одбора за изворе српског права САНУ. Од 2012. уредник је часописа Археографски прилози и члан редакције часописа Стари српски архив, Грађа о прошлости

Босне и Slovene – International Journal of Slavic Studies. Од 2014.године руководи радом Центра за руске студије Филозофског факултета у Београду.

Научни радови пре избора у звање ванредног професора

У периоду пре избора у звање ванредног професора (2006) кандидат је остварио солидне научне резултате. Објавио је две монографије, низ радова у научним часописима и зборницима са научних скупова, а као посебна издања објавио је и критички приређене наративне историјске изворе. Из библиографије Т. Суботин Голубовић, до избора у звање ванредног професора, посебну пажњу заслужују следећи радови.

Монографија *Српско рукописно наслеђе од 1557.године до средине 17.века*, Београд 1999, 288. У питању је књига која је настала као резултат израде докторске дисертације. Докторска дисертација се састоји од више повезаних целина. У уводном делу је дат преглед досадашњих сазнања о српској писмености турског периода, а представљене су и перспективе даљих истраживања. Даље, у одељку *Под турском влашћу* истражене су црквене прилике од пада Деспотовине до обнове Патријаршије, као и опште прилике у српској цркви после 1557. године. У другом одељку, процењене су могућности за реконструкцију обима књижног фонда, а представљене су и образложене методе научноистраживачког рада у овој области. Централни и најважнији део овога рада јесте реконструкција рада преписивачких центара, као и састав манастирских библиотека поменутог периода. Утврђено је да су током поменутог столећа на територији Пећке патријаршије радила 124 скрипторија. Међу њима су активни и бројни стари манастири, али најквећа продукција потиче управо из нових скрипторија. За ово време карактеристични су и путујући писари - лаици, који раде и у приватним кућама. Из поменутог периода сачувано је скоро хиљаду рукописа, који се данас чувају у земљи и иностранству. Пошто се сматра да број сачуваних рукописа чини тек једну десетину некад постојећих фондова, може се претпоставити да је у периоду између обнове Патријаршије (1557) и средине 17. века преписано око 10 000 хиљада рукописа. Ово истраживање показало је и да се српска црквена организација ширила према западу, пратећи миграције српског становништва и планско пресељавање које су Турци подстицали и спроводили. У периоду којим се бави ово истраживање основан је велики број нових манастира у којима су били организовани преписивачки центри, који су имали

задатак да умноже књиге неопходне за нормално одвијање богослужења. Изненађење представља и веома жива комуникација која се одвијала између појединих преписивачких центара.

Добијени резултати у великој су мери изменили досадашња слику о српској писмености и култури неговања писане речи током једног периода турске владавине. Српски народ је, уз активну помоћ цркве, негујући писану реч успео да очува и свој национални идентитет у тешким временима туђинске власти.

Монографија *Светоарханђеловска хрисовуља*, Београд 2003 настала је у коауторству са С. Мишићем. Т.Суботин Голубовић је у њој написала поглавља: *Свети Арханђели и Призрен у културном животу средњовековне Србије*, 58 – 75 ; *Текст хрисовуље*, 85 – 114 и *Палеографска и филолошка анализа*, 151 – 160. Прво и треће поглавље представљају оригинални научни допринос ауторке, док је текст хрисовуље поновљен према ранијем издању јер је оригинал изгубљен. И ова књига је детаљно представљена у ранијим рефератима па се на томе не треба задржавати.

У већем броју радова, који су објављивани у часописима и саопштавани на научним скуповима Т. Суботин Голубовић се углавном бавила богослужбеним књигама, пре свега минејима и појединим култовима. Из периода до избора за ванредног професора те радове ћемо сажето приказати јер су они детаљно представљени у ранијим рефератима. Радове ћемо приказати тематски ради лакше прегледности. Ауторка се неким култовима систематски бавила, посебно култом Светог Ахилија и култом Светога Луке. Такође се бавила и бави се текстолошким проучавањем минејских (химнографских) текстова, варијантама превода који постоје у старијим и млађим рукописима.

Култ светог Ахилија Лариског, ЗРВИ XXVI (1987) 21-33. Култ светог Ахилија, епископа града Ларисе у Тесалији, није био широко распрострањен у Византији. Па ипак, он је оставио значајан траг код балканских Словена. Када је цар Самуило освојио Ларису 985/6.г., он је пренео Ахилијеве мошти у своју престоницу на Малој Преспи. Самуило је катедрални храм своје патријаршије посветио светом Ахилију. По стицању аутокефалности, Свети Сава је за седиште Моравичке епископије одредио цркву светог Ахилија у Моравицама. Могуће је да је рукопис који се данас чува у Архиву САНУ, најстарији српски празнични минеј (рс. бр. 361, из средине 13. века) био написан управо за потребе ове епископије. На ту помисао наводи управо присуство службе светом

Ахилију. У раду је посебна пажња посвећена свим питањима везаним за рецепцију овог култа у средњовековној Србији, а у додатку је из поменутог рукописа објављена и веома архаична служба овом светитељу. *Нова служба светом Ахилију Лариском*, ЗРВИ XXVII-XXVIII (1989) 149-175. Овај рад представља природни наставак претходног. У њему се анализира сложена служба светом Ахилију, састављена према захтевима Јерусалимског типика. Ова служба пронађена је приликом теренског рада у манастиру Крка (у северној Далмацији). У раду је обављено поређење са службом из САНУ 361; у додатку је објављена служба Ахилију Јерусалимског типа из крчког рукописа.

Ахилије - Архилије, или о мешању култова, Богородица Градачка у историји српског народа. Научни скуп поводом 800 година Богородице Гртадачке и града Чачка, Чачак 1993, 36-46. У овом раду, ауторка је пошла од претпоставке да је постојао још један светац сличнога имена - Архилије. Мада је опште прихваћен став да је данашњи градић Ариље добио име по Ахилију Лариском, лингвистика не може да објасни како се у свечевом имену појавило Р. Истражујући ово питање, ауторка је установила да је током великих прогона хришћана у време цара Диоклецијана, у Сирмијуму пострадао светац Архилије, о коме су у западним хагиографским изворима сачувани тек оскудни подаци. Но, изгледа да је сирмијски Архилије био близак знаменитом сирмијском епископу - Иринеју, који је пострадао у исто време. Размотривши и релевантне резултате археолошких истраживања, из којих се види да је на месту данашње цркве светог Архилија у Ариљу у 6. веку постојала велика ранохришћанска базилика, ауторка је с правом закључила да та култна грађевина није могла бити посвећена светитељу из Ларисе. Овакав став је сасвим оправдан, јер се та територија у 6. веку, а и касније, налазила под јурисдикцијом сирмијских епископа. Стога је она извела закључак да су се у седишту моравичких епископа у 13. веку сусрела два култа - Ахилија Лариског (чији се култ ширио на север са Преспе и Охрида), и Архилија Сирмијског - који је долазио са севера.

Словенски преписи службе св.Ахилију и њихови грчки узор, Свети Ахилије у Ариљу – историја, уметност. Зборник радова са научног скупа одржаног 25-28.маја 1996, Београд 2002, 29-34. У овом раду ауторка се поново вратила култу светог Ахилија Лариског, овога пута истражујући грчко порекло химнографских текстова који су ушли у српскословенске преписе службе Ахилију. Утврдила је да се у рукопису САНУ 361 појављује превод канона осмога гласа Ахилију чији је аутор Јосиф Химнограф (9. век);

обављена је и делимична анализа превода овог канона у срском рукопису. Овај канон је запажен и у бугарским службама Ахилију, познатим по два рукописа 14. века - Крка 19 и Синај 25. *Још један препис српске службе св. Ахилију*, Црквене студије 3 (Ниш 2006) 245 - 257. Монах Никодим, о коме се иначе ништа не зна, саставио је оригиналну службу светом Ахилију. Нема никакве сумње да је аутор био Србин. Старији препис ове службе чува се у Хиландару и потиче с краја 14. и првих деценија 15. века. Ауторка је нашла још један препис ове службе у Аустријској националној библиотеци (cod. slav. 12). Овај рукопис настао је у Ариљском скрипторију 1568. године. У раду су упоређени ови преписи, а како је хиландарски текст делимично оштећен, ауторка је овом приликом објавила Никодимову службу Ахилију према бечком рукопису.

Смедеревска служба преносу моштију светог апостола Луке, Дани српског духовног преображења V, Српска књижевност у доба Деспотовине, Деспотовац 1998, 133-157. Деспот Ђурађ Бранковић купио је мошти светог апостола Луке у епирском граду Рогосу, у жељи да својој држави и народу обезбеди моћног заштитника. Лукине мошти су свечано биле донете у Смедерево 12. јануара 1253. године, о чему недвосмислено говоре историјски извори. *Служба преносу моштију* сачувана је, колико се до сада зна, у само једном препису, у рукопис бр. 165 Патријаршијске библиотеке у Београду. није познато ко је аутор ове службе; она је грађена у складу са Јерусалимским типиком. У раду је ова служба детаљно анализирана са књижевног и литургијског становишта, а такође је и објављена у целини. *Свети апостол Лука – последњи заштитник српске Деспотовине*, у зборнику: Чудо у словенским културама, Нови Сад 2000, 167-178. У овом раду детаљно је анализиран прозни текст који говори о преносу Лукиних моштију у Смедерево. Текст се налази у рукопису бр. 165 ПБ у Београду. У раду је приређено и интегрално издање овог састава, пошто је он раније није био објављен у целини. *Како разумети речи “множаје олимпијског позоришта” у повести о преносу моштију св.апостола Луке у Смедерево?*, Трећа југословенска конференција византолога, Београд – Крушевац 2002, 157 – 164. Текст се бави алузијом на „олимпијско позориште“, која указује да је аутор *Повести о преносу моштију* светог Луке у извесној мери био упознат и са антиком.

Утицај преноса моштију св. Петке у Деспотовину на развој њеног култа у српској средини, Бугария и Србија в контекста на византијската цивилизација. Сѣборник статии

от българи-србски симпозиум 14/16 септември 2003, София 2005, 343-354. Култ свете Петке Епиватске већ се врло рано појавио у српској средини, мада је то био клут локалног карактера, чије се неговање везивало за Велико Трново. Служба Петки ушла је у састав најстаријег српског празничног минеја рс. бр. 361 Архива САНУ (сред. 13. века). У раду је изнета претпоставка да је у Србију култ донет у време када су и мошти светог Саве биле пренете из Трнова. Различите варијанте службе светој Петки ушле су у састав већег броја српских минеја 14. века. Посебан значај за развој њеног култа у српској средини имало је преношење њених моштију из Видина у Србију крајем 14. века. Поједини текстови службе модификовани су да би се и у писменој форми забележио овај догађај.

Београдски препис Јевтимијеве службе царици Теофано, Словенско средњовековно наслеђе, Београд 2002, 617-635. Мошти византијске царице Теофано биле су пренете у Србију после пада Трнова (1393) где су се чували. Службу Теофано саставио је бугарски патријарх Јевтимије; по преносу њених моштију у Београд, непознати Србин унео је одређене редакторске измене у текст службе, са жељом да забележи да се мошти сада чувају у српској средини. Ова редакција службе налази се у једном *Богородичнику*, рукопису бр. 180 Музеја СПЦ из средине 16. века. У додатку је објављен текст српске редакције ове службе.

Две службе светом Јоакиму Осоговском, Археографски прилози 14 (1992) 105-134. У рукопис бр. 32 дечанског манастира пронађен је до сада јединствен српски препис службе Јоакиму Осоговском. Овај текст има много додирних тачака (у текстолошком погледу) са бугарским рукописом бр. 113 Народне библиотеке у Софији. Оба су рукописа настала приближно у исто време - 20/30. год. 14. века. У раду је спроведена анализа састава и структуре обеју служби.

О двема службама светом Петру Коришком, Манастир Црна Ријека и свети Петар Коришки, Приштина – Београд 1998, 211 – 217. У хиландарском рукопису бр. 479, који је по саставу *Србљак*, налази се служба светом Петру Коришком, која нема никаквих додирних тачака са Теодосијевом службом истоме свецу. Рад се бави литургијским одликама те службе, на основу којих се време њеног настанка ставља у последње деценије 13. века. Она свакако претходи Теодосијевој служби, а настала је највероватније у самом Коришком манастиру. У Хиландар је овај текст могао доспети у време када се Теодосије припремао да сасвети нову службу свецу, чији је манастиру то време био

хиландарски метох.

Служба светом Ивану Рилском у српском рукописном наслеђу, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор 68-69, св.1-4 (2002-2003) 135-145. Нема писаних трагова о томе да се и у средњовековној Србији поштовао култ Ивана Рилског. Међутим, у рукопису насталом почетком 17. века, преписаном на територији Босне, пронађени су делови службе Ивану, које је ауторка, поредећи их са познатим бугарским материјалом, идентификовала као делове најстарије познате службе њему. Овај српски рукопис чува се данас у Музеју СПЦ (бр. 32).

Упоредно проучавање структуре српских и византијских минеја старијег периода, Проучавање средњовековних јужнословенских рукописа. Зборник радова са III међународне хиландарске конференције одржане од 28. до 30. марта 1989, Београд 1995, 439-446. У раду се посматрају српски минеји 13. и првих деценија 14. века у односу према својим византијским предлошцима. Посматра се структура појединих служби, као и типологија самих рукописа у којима се оне налазе. *Минеји у Даниловом времену*, Архиепископ Данило II и његово доба, Научни скупови САНУ, књ. LVIII, Одељење историјских наука, књ. 17, БЕОГРАД 1991, 253-260. У време када је архиепископ Данило II управљао српском црквом, били су предузети озбиљни кораци да се богослужење осавремени. У то време појављују се минеји нове редакције тзв. Јерусалимски минеји, у којима се појављују нови преводи служби, па чак и раније непознате службе појединим свецима. У раду су размотрене неке текстолошке особености нове редакције ових химнографских зборника; основ за анализу су углавном одабрани рукописи преписани у другој четвртини и око средине 14. века.

Прилог познавању богослужења у српској цркви крајем XIII века, Хиландарски зборник 10 (1998) 153-177. У хиландарском рукопису бр. 608, минеју за децембар с краја 13. века, пронађени су делови текста на крају скоро сваке службе који су преузети из типика. Утврђено је да су то делови литургијских упутстава који потичу из Евергетидског типика. Овиме је у потпуности разрешено питање око кога су се у српској медијевистици водиле расправе још од тридесетих година прошлог века, и поуздано је показано да је богослужење по Евергетидском типу било присутно у српској цркви крајем 13. века.

О рукописима који садрже службе светоме Сави, Свети Сава у српској историји и традицији, САНУ, Београд 1998, 337 – 345. На основу истраживања једне групе

јануарских минеја из 13. и 14. века и различитих дотеодосијевских служби Светоме Сави која је у њих укључена, поуздано се може закључити да је на литургијску праксу српске цркве током 13. века у значајној мери утицао типик цариградског Евергетидског манастира.

Необичан тип минеја у рукописној збирци манастира Хиландара, Осам векова Хиландара. Међународни научни скуп, октобар 1998, САНУ, Научни скупови књ.ХCV, Одељење историјских наука књ. 27, Београд 2000, 365-369. У раду је обрађен рукопис бр. 355 хиландарске збирке из средине 16. века. То је скраћени минеј, који у своме саставу нема ни једну потпуну службу. Посебно је необичан календар овог рукописа, те је управо њему и његовом односу према устаљеном календару Јерусалимског типика посвећена пажња. *Једна група минеја Милутиновог времена*, Манастир Бањска и доба краља Милутина, Ниш - Косовска Митровица - манастир Бањска 2007, 351- 358. Из времена Милутинове владавине сачувана је једна група минеја у којима се налазе исписи из Евергетидског типика, што потврђује да је у српској средини овај типик био познат и користио се приликом богослужења.

Култ арханђела Михаила у средњовековној Србији, Култ светих на Балкану II, Крагујевац 2002, 9 – 24. Арханђел Михаило је у средњовековној Србији био веома поштован о чему сведоче бројне посвете храмова. Посебна му је пажња била указивана у оквиру владајуће породице Немањића, о чему сведоче посвете значајних владарских задужбина - Милутиновог манастира у Јерусалиму и Душанових Светих арханђела код Призрена. У раду је дат и кратак преглед химнографских текстова који прате култ арханђеа Михаила, а који се налазе у српским минејима 13. и 14. века.

Служба Атиногену у старијим српским минејима, Археографски прилози 18 (1996) 69-79. Атиноген се празнује 16. јула, истога дана када и памет Четвртог васељенског сабора. Приликом анализе ове службе установљено је да постоје старији (Дечани 32), млађи слој (Дечани 35, Ћоровић 15). Прелазни тип службе између ова два откривен је у рукопису Хиландар 147. Закључци су изведени на основу проучавања структурних и текстолошких особина поменутих рукописа. *Празник Преображења Господњег у јужнословенским минејима XIII и XIV века*, Археографски прилози 17 (1995) 47-69. У раду су анализирани структура и тип службе према материјалу у рукописима:

Архив САНУ 361, НБС 647, Дечани 32, Пећ 41, Хиландар 254. Утврђено је постојање три основна типа службе. Анализиран је састав службе, као и њене текстолошке особености.

Фрагменти службе св.Борису и Глебу у рукопису бр.32 манастира Дечана, Јужнословенски филолог 48 (1992) 123-134. У рукопису Деч. 32 (20/30.год. 14. века) пронађени су фрагменти службе руским кнежевима Борису и Глебу (24 .јул). У вечерњу су уклопљене поједине стихире из руске службе. Утврђено је и да су поједини тропари из канона руским мученицима уклопљени у канон мученици Христини која се прославља истога дана, те је тако настао *комбиновани канон*. Идентификовани су и објављени сви текстови из руске службе. *Календари српских рукописа прве половине XV века*, Зборник радова Византолошког института 43 (2006) 175-188. Рад се заснива на анализи састава српских стиховних пролога за јул и август из прве половине 15. века: Хиландар 426; Дечани 43 и 53, Пећ 42. У раду су обрађени и календари неколицине стиховних пролога из одговарајућих месеца.

Химнографски састави Филотеја Кокина у хиландарским рукописима, Хиландарски зборник 11 (2004) 247-272. Цариградски патријарх Филотеј Кокин познат је и као писац црквене поезије. Његово исихастичко усмерење учинило је да су његови химнографски састави већ врло рано постали популарни у монашкој средини. У раду су обрађени преписи његових песничких састава и молитви, идентификовани у хиландарским рукописима бр. 342, 378, 125, 362.

Диоптра Филипа Монотропа у средњовековној Србији, Никон Јерусалимац. Вријеме – личност – дјело. Зборник радова са међународног научног симпозиона на Скадарском језеру 7-9.септембра 2000. Цетиње 2004, 123 – 135. *Диоптра* је била веома популарно штиво у монашкој средини, те је сачуван већи број српских преписа овог текста. Рад се бави рецепцијом овог дела у српској средини, његовом месту у духовном и културном животу у монашкој средини. *Средњовековна српска епистолографија*, у зборнику: Писмо, Београд 2001, 9-16. У раду су анализиране вести о преписци која се водила између појединих чланова владарске породице Немањића и/или црквених великодостојника. Као извор за ово истраживање послужила су српска средњовековна житија, као и сачувана преписка између Јелене Балшић и Никона Јерусалимца. Утврђено је да је писмена комуникација била присутна у одређеним друштвеним слојевима.

Reflection of the Cult of Saint Konstantine and Methodios in Medieval Serbian Culture,

in: Thessaloniki - Magna Moravia, Thessaloniki 1999, 37-46. Ово истраживање покушава да утврди разлоге због којих Тирило и Методије немају развијен култ у српској средини. Иако је сачувано неколико преписа служби њима посвећених (из времена око 1300. године), њихов култ се убрзо изгубио из српски минеја. Наводе се аргументи који показују да је култ домаћег просветитеља - Светог Саве - потиснуо Тирила и Методија.

Попытка реконструкции собрания служебных Миней старой Народной библиотеки в Белграде, Русь и южные славяне. Сборник статей к 100-летию со дня рождения В.А.Мошина (1894-1987), Санкт Петербург 1998, 389-396. На основу исписа из неколико српских минеја који су припадали старој збирци НБ у Београду, идентификоване су текстолошке паралеле, а самим тим утврђени су и типолошке одлике тих рукописа. То је један од могућих начина за реконструкцију рукописног фонда Народне библиотеке, уништеног на почетку Другог светског рата.

Византијска химнографија и српска литургијска књижевност: култ светитеља и настајање службе, Зборник Матице српске за славистику 53 (1997) 71-85. (Са Иреном Шпадијер.) Т.Суботин-Голубовић је утврдила да су се српски химнографи приликом састављања служби придржавали свих правила које је у овом домену успоставила византијска књижевност. Теодор Дафнопат - византијски химнограф X века у словенском рукописном наслеђу, Зборник радова Византолошког института 34 (1995) 41-50. Теодор Дафнопат је саставио службу преносу десне руке светог Јована Крститеља у Цариград. Мада локалног карактера, овај догађај је, због свога значаја, обележаван у Цариграду на дан 7. јануара, када се прославља и Сабор св. Јована Претече. Дафнопатова служба је већ врло рано била преведена на словенски језик, јер су ти преписи сачувани у једном броју руских минеја 12. века. У српском материјалу није потврђено постојање ове службе.

Јагићев рад на издавању старих текстова, Књижевност 11-12 (1989) 1885-1890. На примеру Јагићевог издања (1886) Новгородских минеја (групе рукописа краја 11. века) представљен је начин рада на припреми критичког издања средњовековних текстова. Скреће се пажња и на пропусте методолошке природе, који су последица још увек недовољно развијених научних принципа у овој области. *Одвојене службе светима у грчким минејима XI века, Археографски прилози 9 (1987) 317-320.* Према одредбама Студитског типика, дневно се слави једна памет светоме. У раду је представљена рана фаза измене овакве праксе, која је последица ширења календара тј. увођења нових светаца

у календар. У раду је представљена рана фаза адаптације минеја на новонастало стање; истраживање се темељи на три рана грчка рукописа (Г 14, Г 16 и В 21; 11. век) из Велике Лавре на Атосу. Утврђено је да се одвојене службе светима само механички дописују под одређеним датумима. Такви примери нису пронађени у српском материјалу.

Научни радови након избора у звање ванредног професора

У периоду од избора у звање ванредног професора Татјана Суботин Голубовић је наставила да се бави проучавањем истих тема као и у ранијем периоду. Наставила је да проучава минеје, њихову структуру и састав, и даље проучава култове и службе источног календара. Наставила је рад и на издавању и коментарисању изворног материјала. Из овога је произашла и њена трећа књига.

Монографија:

Матија Властар – Синтагма, превод и коментари Т. Суботин Голубовић, ур. К.Чавошки, Београд 2013 (М 42). Поред стручног превода овог важног историјског извора ауторка је издање снабдела и потребним стручним коментарима, као и Предговором (стр. VII – XXV) у коме је изнела проблеме превођења и језичку структуру извора који је преводила. Тежину овог рада показује и чињеница да је ово прво критичко издање Синтагме Матије Властара са преводом на савремени српски језик. Истакнути су извори које је Матија Властар користио при састављању Синтагме. Ауторка је навеле рукописе који садрже српскословенске преписе пуне и скраћене Синтагме. У укупно преко 1000 напомена Т. Суботин Голубовић је опремила овај превод критичким коментарима са упућивањем на старију литературу. На овај начин она је приредила један историјски и правни споменик према свим правилима и потребама историјске науке и тако омогућила будућим истраживачима да на лак и једноставан начин могу да употребљавају овај значајан изворни текст.

Имајући у виду да је у питању наставник филолошког образовања слободно можемо рећи да је значај рада уложеног у превод и коментаре Синтагме једнак писању монографије код историчара, посебно на старијим епохама историје.

У периоду од 2008.године до покретања овог поступка Т. Суботин Голубовић је наставила активно да се бави темама којима се и раније бавила. У средишту њених

интересовања остали су минеји и култови. У овом периоду она је објавила низ запажених радова у међународним и домаћим часописима, као и низ саопштења са међународних и домаћих скупова. Овде ћемо сажето приказати ове радове:

Српскословенски превод Синтагме Матије Властара, Средњовековно право у Срба у огледалу историјских извора, Београд 2009, 9-20. (М 44) Током рада на преводу са српскословенског језика на српски језик средњовековне правне компилације (*Синтагме*) коју је сачинио Матија Властар, настало је и рад који се бави проблемима преводњења у средњем веку. Рад је заснован на анализи српскословенског превода овог сложеног грчког текста, као и начину рада средњовековног преводиоца и проблемима са којима се сусретао приликом калкирања грчке правне терминологије.

Параклис светом Луки, Пад Српске деспотовине 1459. године: зборник радова са научног скупа одржаног 12-14. новембра 2009. године, САНУ, Београд 2011, 99-116 М (44). Параклис светом Луки још је једна химнографска композиција посвећена овом апостолу. Параклис је пронађен у рукопису бр. 34 Музеја СПЦ у Београду (60/70. год. 15. века). Служба овог типа не везује се за одређени датум, већ се служи према потреби, најчешће у време када молилац у изванредним приликама тражи заштиту за себе или заједницу којој припада. Нема сумње да је овај параклис настао управо у време које је непосредно претходило паду Смедерева. Анализа текста канона апостолу показала је да се анонимни аутор у великој мери ослањао на службе светим апостолима које улазе у састав Октоиха. У додатку је у целини објављен текст Параклиса.

Српски параклис светој Параскеви (Петки), ΣΠΑΡΑΓΜΑΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣΛΑΒΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ. Χαρίετ*riov T[imov ston Om[timō kajhght* lw]nnh Cr.Tarnan'dh, Qessalon'kh 2011, 213-227.(М 14) У раду је обрађен српски *Параклис* светој Петки, настао по преносу њених моштију у Србију, сачуван је у рукопису Архива САНУ (бр. 67) из друге четвртине 15. века. Установљено је да је овај параклис ново и непознато дело анонимног српског химнографа. Текст Параклиса објављен је у целини.

Децембарске службе св. Николи у српским минејима старијег периода, Hagiographia Slavica. Hrs. von J.Reinhart, Wiener Slawistischer Almanach, Sonderband 82, Wien 2013, 245-263. (М 24) У овом раду обрађене су, са текстолошког, структурног и литургијског становишта, службе светом Николи из девет рукописа који су настали током

13. и 14. века. Пажљива анализа састава и структуре ових служби, показала је да постоје знатне разлике у саставу појединих преписа ове службе, што сведочи о динамичном жиоту култа овог светитеља у српској средини. То је, свакако, одраз стања у грчком химнографском материјалу. Утврђено је да се у овим службама појављује пет различитих канона Николи, који се, пошто се по правилу у служби на јутрењу поју два канона, комбинују на различите начине. Исти је случај и са стихирама које улазе у састав ове службе. У раду постоје два додатка; у првом је дат текст службе из Братковог минеја (НБС 647); у другом је дат табеларни преглед састава канона „Пастира Христових оваца“ у грчким и словенским преписима.

Минеј за јул и август из времена краља Милутина: рукопис Дечани 32, Дечани у светлу археографских истраживања, Београд 2012, 191-202. (М 33) Дечански минеј бр. 32 (1320/30) један је од представника тзв. евергетидских минеја. Рукопис је преписан у Прилепу, а доспео је у Дечане још и пре завршетка градње манастира и формирања његовог књижног фонда. У раду су изложене основне текстолошке и литургијске карактеристике овог минеја, као и извесне особености његовог календара.

Служба великомученику Пантелејмону по сербским рукописима XIII и XIV веков, Афон и славјанский мир.Сборник 1. Материалы международной научной конференции, посвященной 1000-летию присутствия русских на Святой Горе (Белград, 16-18 мая 2013 г.), Издание Русского Свято-Пантелеймонова монастыря на Афоне, Святая Гора Афон 2014, 179-184. (М 31) Служба светом Пантелејмону сачувана је у бројним српским преписима, а посебна пажња је у овом раду посвећена ониј која се налази у рукопису бр. 32 манастира Дечани. Мала редакторска интервенција наговештава могућност прецизнијег датирања овог пергаментног рукописа - и време које је непосредно претходило или непосредно уследило после битке на Велбужду, пошто је у службу уметнут део у коме се Пантелејмон моли да да победу српском краљу.

Шта је све нестало из српских минеја XIII века, Зборник радова Византолошког института 46 (2009) 381-394. (М 23) Најстарији српски минеји који су настали током 13. и 14. века и који припадају корпусу литургијских књига дојерусалимске традиције, у знатној мери се разликују од оних, који су усклађени са захтевима Јерусалимског типика. Разлике се могу пратити на више равни - у оквиру календара, у структури и саставу

појединих служби, као и у појави различитих служби за истог свеца. Анализа се заснива на рукописима: НБС 647, САНУ 361, САНУ 58 и НБС 5.

Празновање св. Константина и Јелене у средњовековној Србији (према српским минејима XIII и XIV века), Археографски прилози 35 (2013) 21- 47. (М 51) Служба светом цару Константину и његовој мајци Јелени ушла је у састав најстаријих српских минеја XIII и XIV века. Два најстарија преписа сачувана су у рукописима бр. 361 Архива САНУ и бр. 647 НБ у Београду. Упоређени су структура и састав обеју служби, као и текстолошке одлике преписа. Мада се истраживање темељи на ова два преписа, уведени су и неки други преписи XIV века да би се што боље представио репертоар химнографских текстова који су улазили у састав поменуте Службе. Све службе које се у овом раду разматрају разликују се у свим раније поменутим елементима, што показује да у српској богослужбеној пракси тог доба није постојала строга једнообразност.

Октоих - узор и инспирација за средњовековне српске химнографе, Музикологија 11 (2011) 53-62. (М 24) У раду се разматра утицај *Октоиха* на развој и изражајна средства српске средњовековне химничке поезије. Утицај се у првом реду огледао само у лексици и топици, а вероватно и у музичкој компоненти сваког оригиналног химнографског састава који припада богатом фонду српске средњовековне књижевности. Под утицајем *Октоиха* стварали су своја дела Свети Сава, Теодосије и монах Јефрем, а такође и анонимни српски химнографи прве половине XV века.

Алексеј Олењин и рађање словенске палеографије, Археографски прилози 36 (2014) 193-221. (М 51) Алексеј Олењин, први директор Императорске јавне библиотеке у Санкт Петербургу, био је уједно и истраживач руских старина. Посебну пажњу привлачи његово истраживање једног епиграфског споменика – натписа пронађеног 1792. године на острву Таман (Тмутаракан) у мореузу између Црног и Азовског мора. Објављивањем овога рада Олењин је поставио темеље руске (и словенске) палеографије. У раду је анализиран његов методолошки приступ овом епиграфском материјалу.

Химнографски текстови посвећени Светом Прохору Пчињском, Манастир Свети Прохор Пчињски, Прир. Н. Макуљевић, Врање 2015, 75-122. (М 44) У раду су прикупљени и анализирани сви подаци који се односе на химнографски текстови који припадају култу Прохора Пчињског. Поново је објављен делимично сачувани текст службе из Пчињског поменика, као и две службе сачуване у позним преписима 19. века.

Обе се налазе у рукопису бр. 1185 Црквеног историјско-археолошког института у Софији: 1. прва је црквенословенски препис исте оне службе која се налазила и у Поменику; 2. друга служба је дело Дионисија Хиландарца који је средином 19. века живео у Пчињском манастиру и том приликом саставио два нова канона. Посебно значајно откриће јесте и постојање *Параклиса* Прохору (са новим, петим каноном) у препису с почетка 20. века. Рукопис се чува у храму Св. Николе у Нишу.

Из приказаних радова и монографије може се видети да је Т. Суботин Голубовић испунила потребне услове за избор у звање редовног професора.

Чланство у уређивачким одборима и уређивање часописа

Т. Суботин Голубовић је од 2012.године уредних часописа Археографски прилози и досада је уредила три броја овог часописа (35 – 37). Један је од уредника часописа Стари српски архив. Члан је редакције часописа Грађа о прошлости Босне и Slovene – International Journal of Slavic Studies.

Наставни рад на Филозофском факултету у Београду

Т. Суботин Голубовић на основним студијама Одељења за историју предаје *Старословенски језик 1 и 2*, на модулу Средњи век изводи наставу на курсевима: *Историја ћирилске писмености* и *Културна историја средњовековне Србије* коју предаје и на мастер студијама, где има и курс о *Историји српске писмености*. На докторским студијама држи курсеве: *Стара српска књижевност* и *Ћирилска палеографија са дипломатиком*. За наставу се редовно припрема и редовно је држи у тачно заказаним терминима према распореду. Помаже студентима како на предавањима, тако и консултацијама да превазиђу проблеме које пред њих поставља савладавање једног старог језика. На докторским студијама помаже докторантима свих наставника са Катедре да савладају ћирилску палеографију и дипломатику без које они не би били устању да обаве своја основна истраживања. Тако да њени курсеви имају значаја за све студенте докторских студија који су опредељени да се баве српским средњим веком. Татјана Суботин Голубовић била је до сада ментор при изради две докторске дисертације: Весни Пено (*Појачки зборници у српским рукописним ризницама од 15.до 19.века* (одбрањена 2008) и Милени Мартиновић (*Рукописне књиге манастира Рођења пресвете Богородице*

на Цетињу – одбрањена октобра 2016). Учествовала је у две комисије за одбрану магистарског рада и у седам комисија за одбрану докторске дисертације. Педагошки рад Т. Суботин Голубовић студенти су на редовним евауацијама оцењивали добрим оценама.

Ваннаставни рад на Филозофском факултету у Београду

У својој наставничкој каријери Т. Суботин Голубовић је била у више комисија Филозофског факултета током протеклог периода. Од 2014.године руководи радом Центра за руске студије на Филозофском факултету. Истраживала је у многим иностраним збиркама које чувају српске средњовековне рукописе. Од 2011.године учествује у два пројекта које финансира Министарство просвете РС: *Српско средњовековно друштво у писаним изворима* (ев.бр. 177025) и *Хришћанска култура на Балкану у средњем веку: Византијско царство, Срби и Бугари од 9.до 15.века* (ев.бр. 177015).

Закључак и препорука комисије

На основу приложене документације, анализираних научних радова и резултата наставног и ваннаставног рада кандидата, комисија је уверена да је проф. др Татјана Суботин Голубовић свој посао обављала марљиво, те да је заслужила избор у звање редовног професора, испунивши све неопходне законске, универзитетске и факултетске критеријуме. То потврђује неколико запажених монографија и мноштво чланака у којима су обрађиване теме из историје културе, писма и језика српског народа у средњем веку, те чињеница да се показала као квалитетан наставник чија су знања потребна сваком докторанту на Катедри. Стога је комисија слободна да препоручи Изборном већу да се проф. др Татјана Суботин Голубовић изабере у звање редовног професора на Филозофском факултету Универзитета у Београду за ужу научну област Историја српског народа у средњем веку са историјском географијом и старословенским језиком.

У Београду, 21. 11. 2016.

Чланови Комисије:

Др Драгиша Бојовић, редовни професор
Филозофски факултет, Ниш

Др Александар Наумов, редовни професор
Универзитет у Венецији, Италија

Др Синиша Мишић, редовни професор
Филозофски факултет, Београд
(писац реферата)